

EL GRAN EXILI I SITUACIÓ DELS OFICIALS REPUBLICANS

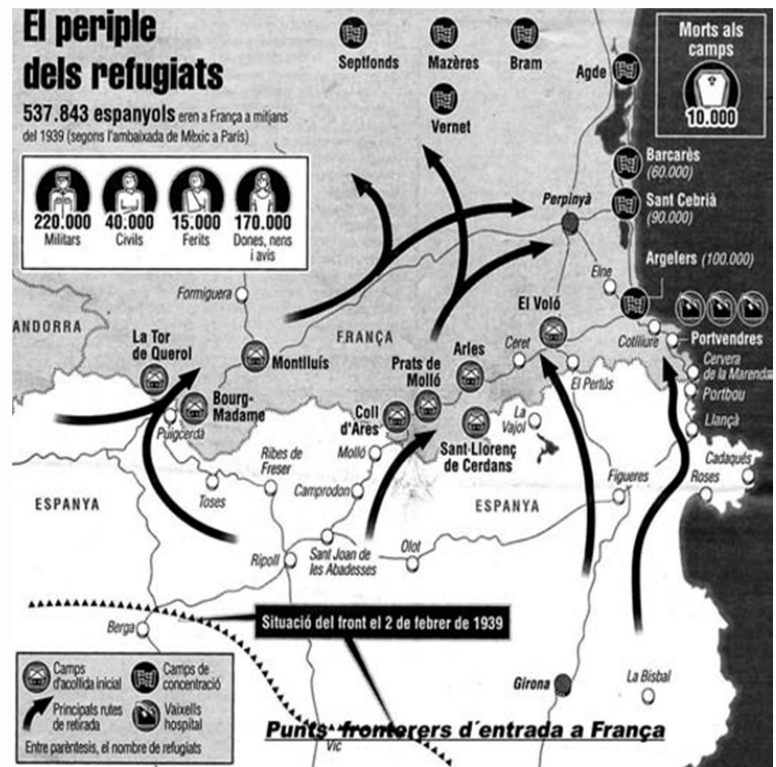
Pol Carmaniu Bascompta i Martí Garre Gelada, 13 de novembre del 2023, Girona

Un dels fets històrics més recents al nostre país ha estat la Guerra Civil, que va succeir entre el 1936 i el 1939. Milers de persones van morir, i milers d'altres es van haver d'exiliar per culpa del conflicte. Aquest exili va iniciar-se tot just després de començar el conflicte el 18 de juliol del 1936. En total es van exiliar més de 500.000 persones al llarg d'aquest període. En un inici aquest exili va ser lleuger, la gent abandonava les seves llars als llocs on hi havia més atacs de forma escalonada, buscant poc a poc el nord, ja que allà no hi havia tant conflicte.

El 17 de novembre de 1938, els republicans van perdre la batalla de l'Ebre. Molta gent ja donava la guerra per perduda. Va ser en aquest punt que va començar l'èxode massiu. Molta gent marxava perquè era republicana, i molta altra per por a la guerra i les conseqüències, ja que les notícies que rebien eren totes de terror: se sentia que mataven a gent i que violaven a les dones, a més que les persones amb càrrecs polítics, soldats i oficials acabaven afusellats. Davant d'aquest panorama la gent va marxar, i molts en família cap a l'exili.

La majoria de gent es va exiliar a França, ja que era la ruta més fàcil. Les principals rutes d'exili van ser per la costa (Portbou), pel Pertús i per Prats de Molló. Les rutes d'exili eren perilloses i molt dures. A part de les condicions de fam i fred que es vivien, hi havia avions franquistes bombardejant les rutes principals, pel que molta gent es va decantar per a anar per rutes menys transitades. Un cop s'escapaven, a França rebien un tracte molt hostil, com si fossin criminals. Tenien dues opcions: o tenien contactes per a anar a algun altre país, europeu o llatinoamericà, o es quedaven als camps de concentració improvisats que el govern francès va fer a les platges d'Argelers, Sant Cebrià i Barcarès, entre d'altres.

Font: Diari EL PUNT (1989)

OFICIALS REPUBLICANS

Una de les figures perjudicades va ser la dels policies/oficials que defensaven la República. Molts d'aquests es van haver d'escapar degut a no estar a favor de la dictadura. Els feien fora del cos, i en els pitjors casos els podien arribar a matar. En molts casos van emigrar a altres països, com Mèxic o comunitats del nord d'Àfrica, com van haver de fer els personatges del llibre.

Utilitzarem un testimoni real per a tractar el tema: es tracta d'en **Joaquim Bascompta Augé**. Va néixer el 26/9/1907 a Manresa. Als 18 anys es va quedar orfe de pare. Si només et quedava la mare als 18 anys, en aquell temps et lliuraves de fer el servei militar si passava un període de 3 anys. Poc abans que s'acabés, la seva mare també va morir, per tant, va haver d'anar a la 'mil' als 24 anys a Mallorca. En acabar-la, va ingressar al cos policial de la República, com a guàrdia de seguretat i assalt. Dos anys després, es va iniciar la Guerra Civil. Durant aquells anys de guerra, treballava a Barcelona com a guàrdia de seguretat i assalt i, quan va començar a haver-hi un èxode massiu de ciutadans republicans el van destinar com a guàrdia de vagonets de trens fins a la frontera, ajudant i protegint als ciutadans que volien exiliar-se. Finalment, amb la caiguda del front de l'Ebre, que ja es donava la guerra per perduda, li van donar l'ordre de sortir cap a França. Un cop passada la frontera va anar a parar al camp d'Argelers, tot i que només s'hi va estar un dia, ja que a tot el grup els van proporcionar bitllets per anar a Mèxic. Tot i així, ell i els seus companys, van decidir no anar-se'n i tornar a Catalunya, ja que al camp de concentració els havien dit que podien tornar si no tenien delictes de sang.

Així doncs, en Joaquim i els seus companys van travessar la frontera i van ser detinguts per les forces franquistes, alguns dels seus companys ja els van afusellar allà mateix, a ell i d'altres companys se'ls van endur a Irun, País Basc. D'aquí van anar al Port de Pasajes per a embarcar cap a Màlaga, on s'hi van quedar un parell de mesos, fins que van anar al Campo de Rota (Càdis) durant 4 dies. Després, van anar a Algecires en tren, i allà hi van estar 2 dies. D'aquí van anar cap a l'Àfrica, a Tetuán, en Joaquim va anar a parar al 'Batallón de Trabajadores' N° 209 de "Pic i Pala", presó de guerra. Durant tot aquest temps tots els presoners de guerra, van ser vexats i tractats de forma cruel. Finalment va sortir en llibertat el 30 de maig de 1940, direcció a Barcelona, per esperar la depuració del cos (cos de policies).

Un cop a Barcelona, el 28 de juny de 1940, va ser jutjat al 'Juzgado de Asalto y Seguridad' (franquista). No hi havia res desfavorable, només pel fet de "no ser adicto al régimen", com els altres companys, va ser expulsat del cos de policia, als 33 anys. Posteriorment, en Joaquim es va casar, i amb la tornada de la democràcia se li van reconèixer els seus drets com a jubilat del cos policial de la República com a caporal, tot i que ell era sergent, ja que el van ascendir durant el període de guerra.

Ruta que van fer en Joaquim i els seus companys.

Alguns dels objectes personals d'en Joaquim

En conclusió, la situació de guerra va ser molt dura per a tothom, com bé es pot veure durant tot el llibre "Ara que estem junts", afectant milers de vides de persones innocents. Només per ser republicà o no ser addicte al règim ja eres tractat de forma diferent. Molts drets humans van ser vulnerats en aquella situació, i mai cap franquista va ser jutjat per tots aquests fets, ja que durant la transició es va fer una llei que anul·lava tota responsabilitat.

En definitiva, en una guerra, no hi ha vencedors, tots són perdedors.

L'avi Siset em parlava
de bon matí al portal
mentre el Sol esperàvem
i els carros vèiem passar.

Siset que no veus l'estaca
a on estem tots lligats?
Si no podem desfer-nos-en
mai no podrem caminar!

Si estirem tots ella caurà
i molt de temps no pot durar,
segur que tomba,
tomba, tomba,
ben corcada deu ser ja.

Si tu l'estires fort per aquí,
i jo l'estiro fort per allà
segur que tomba,
tomba, tomba,
i ens podrem alliberar.

L'estaca, Lluís Llach, 1968

EXILI REPUBLICÀ

Els Pirineus, un infern glaçat enmig de la era franquista on milers de republicans van haver de travessar-lo sense forces per arribar a la llibertat.

Al 1936, Franco i les seves forces van aixecar un cop d'estat que va provocar una guerra civil, el que avui en dia coneixem com la Guerra Civil Espanyola. Aquest fet va provocar, entre milers de morts, centenars de milers d'exiliats, i és aquí on nosaltres ens volem centrar.

CAMINS DE L'EXILI

Un cop va esclatar la guerra, els ciutadans republicans van haver de prendre la decisió de viure en una Espanya franquista o exiliar-se a França on no se sabia què s'hi podrien trobar. Els que s'hi van exiliar, van haver de fer un llarg trajecte travessant els Pirineus catalans per arribar a França, on se suposava que hi hauria la llibertat que tants milers de persones buscaven.

El camí no va ser curt. Els primers exiliats van poder travessar-lo sense el perill de que els franquistes els poguessin enxampar, però els que hi van anar tard, van haver de patir. Un cop l'exèrcit franquista va ocupar tot el territori espanyol, les tropes militars van vigilar els camins de sortida cap a les regions més properes com ara França, Àfrica i els països Mediterranis.

Les condicions no eren les adients, caminant durant dos o més dies, amb l'exèrcit franquista vigilant nit i dia, sense provisions i amb unes temperatures molt baixes, moltes persones no van arribar a passar del país i van morir pel camí. Els que van poder passar, es van trobar amb una realitat que era molt diferent a la que s'imaginaven.

CAMPS DE CONCENTRACIÓ

Un cop van arribar a França, no ho van tenir gens fàcil, doncs el francesos no esperaven tots aquets refugiats vinguessin (que eren més d'un milió), així que en lloc d'ajudar als rojos, els van apartar de la població perquè no molestessin als habitants i els van tancar en **campes de concentracions** a la **platja d'Argelers**.

La vida era molt complicat, els materials només arribaven per construir un refugi pobre del fred que feia a aquella platja, el menjar a més que escassejava, també era dolent (només eren lleties), però el pitjor era les malalties, moltes persones morien per infeccions, problemes

respiratoris, etc. Els petits són els que es morien més, sobretot els nadons acabats de néixer que no suportaven aquelles condicions infernals.

Però això no significa que les coses van anar millorant

LLIBERTAT

La gent va seguir endavant amb totes les dificultats a l'espatlla, les bones notícies van arribar, algunes persones van poder marxar del camp a un altre lloc (ciutat, país, continent) gràcies a alguns contactes que tenien, però alguns no va tenir la mateixa sort i van haver de tornar a Espanya, que ara era franquista, però això ja era una altra història.

ENTREVISTA A MERCÈ BAULIDA

Mercè Baulida va ser una exiliada republicana que al 1939 es va exiliar a França, concretament a Argelers amb la seves filles de 4 i 8 anys. Actualment té 89 anys.

P Senyora Mercè, al 1936 va esclatar la guerra civil espanyola. Vostè tenia dos filles de menys de 10 anys. Com va prendre la decisió d'exiliar-se i deixar-ho tot enrere, fins hi tot els éssers més estimats?

R No va ser fàcil prendre la decisió, però les forces de Franco estaven molt avançades i no s'hi veia escapatòria. Tot feia pensar que perdriem la guerra i cauríem en les mans feixistes, i em feia esgarriances pensar tot el què podríem passar per ser republicanes. I ja no només a mi, sinó també a les meves filles. Si em separaven d'elles probablement moririen, i no m'ho perdonaria mai. A més a més, el meu marit va morir dos mesos abans de la guerra pel Tifus, i no passàvem per un bon moment familiar. Així doncs, vaig deixar-ho tot enrere i me'n vaig anar cap a Argelers amb les meves filles.

P Exacte, això li volia preguntar ara. Vosaltres us vau exiliar a Argelers. S'esperava arribar a França i trobar-se les condicions precàries que es va trobar?

R No, en absolut. Vam travessar els Pirineus a peu pensant que a França el govern ens acolliria amb els braços oberts, però la única cosa que vam trobar-nos va ser una valla metàl·lica amb punxes vigilats per uns soldats africans obstruint-nos el pas. Vam passar tres nits dormint al ras tapats amb mantes que ens vam emportar de casa. Ho vaig passar molt malament. El quart dia van obrir les portes i ens van deixar entrar. Em pensava que em començaria a trobar cases i centres hospitalaris, però no. Ens van fer caminar durant un dia sencer al costat de penya-segats fins arribar a una platja gegant. Les meves filles estaven molt dèbils i gairebé no tenien menjar. Van ser molt dur aquells dies.

P Com vau viure en aquella platja? Entenc que les condicions eren inhumanes, i milers de persones van morir en aquell infern. Com ho va afrontar vostè i les seves filles?

R Fatal. En arribar en aquella platja ens vam instal·lar amb les quatre coses que teníem. Cada nit hi havia furt i assalts a les cabanes. Per sort a nosaltres no ens van robar. Bé, tampoc teníem res. Ningú tenia res. Es robaven mantes i alguna joia que algú tenia, però a part d'això res més. Cada dia ens donaven una ració de menjar. Una petita molla de pa amb un pot de lleties mig putrefactades. No hi havia lavabos, i tothom defecava al mar. De mica en mica, les malalties també van trobar un lloc en aquella platja, i es contagiaven com si res. És per això que nosaltres ens vam estar tot el dia a la cabana sense interactuar amb ningú. Així vam sortir totes il·leses de la plaga. També hi havia el fred. Vam passar mig any en aquella platja, però el mig any que hi vam estar ens va enxampar a l'hivern, i cada nit les temperatures baixaven en picat. Va ser horrorós.

P Us vau estar mig any en aquella platja. Com en vau sortir?

R Va ser difícil. Jo tenia un cosí que va lluitar a la 1a guerra mundial. Va participar amb l'exèrcit francès. Amb els Aliats, òbviament. En va sortir viu i va obtenir un reconeixement. Tot seguit, a canvi de 5 joies de plata, els gendarmes em van donar

un paper i un segell de la regió. Amb això vaig poder escriure un a carta al meu cosí i em va poder treure d'allà amb les meves filles.

P Sorprenent la història. Moltes gràcies per compartir el seu temps amb nosaltres. Que tingui un bon dia.

Reportatge realitzat per: Alihasana Touray i Arnau LLorca

LA GUERRA CIVIL

FETS QUE CAUSEN LA GUERRA CIVIL

17 de juliol del 1936-1 d'abril del 1939

La guerra comença amb el cop d'estat del 1936 en contra de la república, que era el sistema de govern que hi havia aquella època. El primer cop d'estat per part dels militars Espanyols liderats per Franco, va ser al Nord de Marroc, que en aquella època estava controlat per Espanya. Franco i el seu exèrcit volien arribar a la capital que consideraven que era el destí final del cop d'estat, ja que l'objectiu era imposar les seves lleis a tot el país. L'església anava amb el bàndol dels feixistes, ja que havia d'acabar amb la República perquè era un govern ateu antireligiós. En canvi els obrers repartits pel país eren d'esquerrers, ja que els beneficiava més. El bàndol nacionalista va anar avançant per tot el territori espanyol, fins que al 1939 va acabar guanyant la guerra contra dels republicans.

REPUBLICANS

Els Republicans eren persones que defensaven la República i els pensaments d'esquerrers. Solien ser obrers, treballadors de fàbriques, la gent més pobre. Van anar al front a defensar els seus drets i pensaments contra Franco. Les famílies dels Republicans van fugir d'Espanya per por de perdre la vida i molts van acabar a camps de concentració francesos. En alguns casos, a les zones més republicanes, també hi havia certa persecució cap a la gent de l'església amb ideals de Franco.

LA SEGONA REPÚBLICA

Els feixistes volien acabar amb la República ja que eren monàrquics i simpatitzaven amb les idees del feixisme italià. Comença amb el final de la dictadura de "Primo de Rivera". Quan els reis van veure que els d'esquerrers van guanyar les eleccions amb molta diferència de vots, van dimitir.

A causa del feixisme a la resta d'Europa, es van imposar alguns moviments feixistes a Espanya. Va acabar quan va finalitzar la Guerra Civil i el govern de Franco es va imposar. El president de la república quan va començar la guerra era Manuel Azaña, que va ser perseguit i va haver de fugir del seu país.

FRANCO

Francisco Franco Bahamonde, va néixer el 4 de desembre de 1892, a Ferrol, a Coruña. El seu pare, Nicolàs Franco, era capità de l'armada, i la seva mare, María del Pilar Bahamonde, també provenia d'una família de tradició militar. Va ser cap d'estat durant 40 anys a Espanya. Finalment va morir el 20 de Novembre del 1975, a Madrid, a causa de diversos infarts dies abans de la mort. Actualment, podem trobar la seva tomba al cementiri de Mingorrubio, però va passar molt de temps enterrat al Valle de los Caídos fins que, polèmicament, va ser traslladat per qüestions morals.

Als 12 anys ja va entrar a una escola naval, on va començar la seva carrera militar. Al 1928, va ser nominat com a director de l'Acadèmia Espanyola de Saragossa. Encara que al 1931 es va proclamar la Segona República, ell es va quedar a l'exèrcit militar amb autoritat republicana, tot i que ell era monàrquic. Al 1935 Franco, va ser proclamat com a director de "l'Estado Mayor Central de l'ejército". Ell va liderar el cop d'estat amb el bàndol feixista, que va acabar guanyant la Guerra Civil.

EXILIATS

Tant a l'inici de la Guerra, com durant la dictadura de Franco, i durant la post-Guerra, moltes famílies es veien obligades a fugir, per la persecució i repressió de Franco. Van viure en camps de concentració momentàniament fins que van poder marxar a altres països. Molta gent va haver de viure en condicions inhumanes i escassetat de menjar. També molta gent va decidir tornar a l'Espanya de Franco, alguns d'ells van acabar empresonats, afusellats, o reprimits.

TESTIMONIS

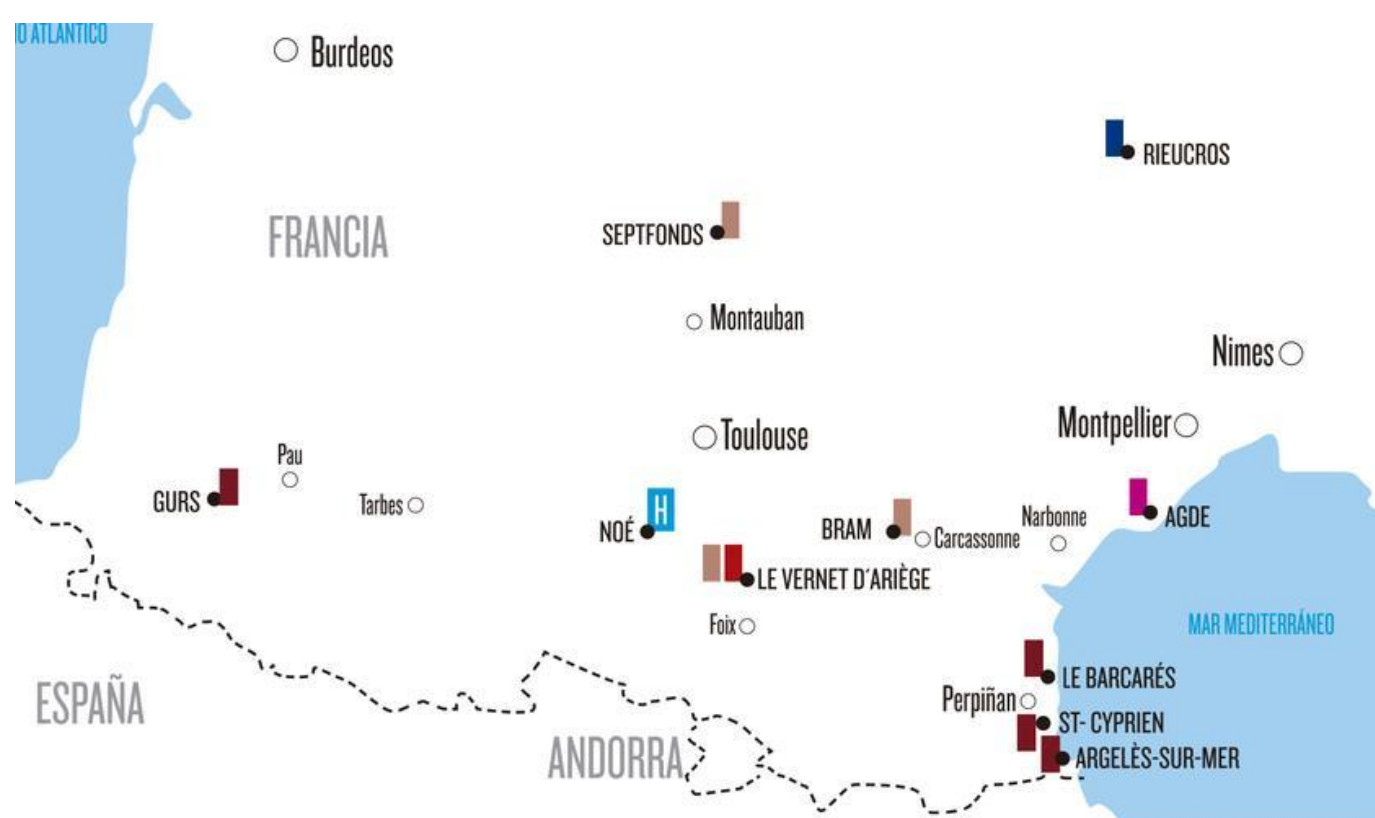

El vicepresident del Parlament de Catalunya, Antoni Rovira i Virgili definia la situació com a l'èxode més gran que ha viscut Catalunya i deia que "Cada carró és una família que se'n va, i cada filera de carros, un poble que es buida". Més de mig milió de vides van passar la frontera francesa el febrer del 1939.

Jordi Rossell, exiliat explica: "Vaig creuar la frontera tot sol, tenia 9 anys i dormia sobre la sorra d'Argelers, allà no hi havia res". Rossell ha escrit un llibre explicant les seves vivències al camp d'Argelers, semblant al "Ara que estem junts" de Roc Casagran, que narra una història de guerra i exili de dos germans bessons de Sabadell.

CAMPS DE CONCENTRACIÓ

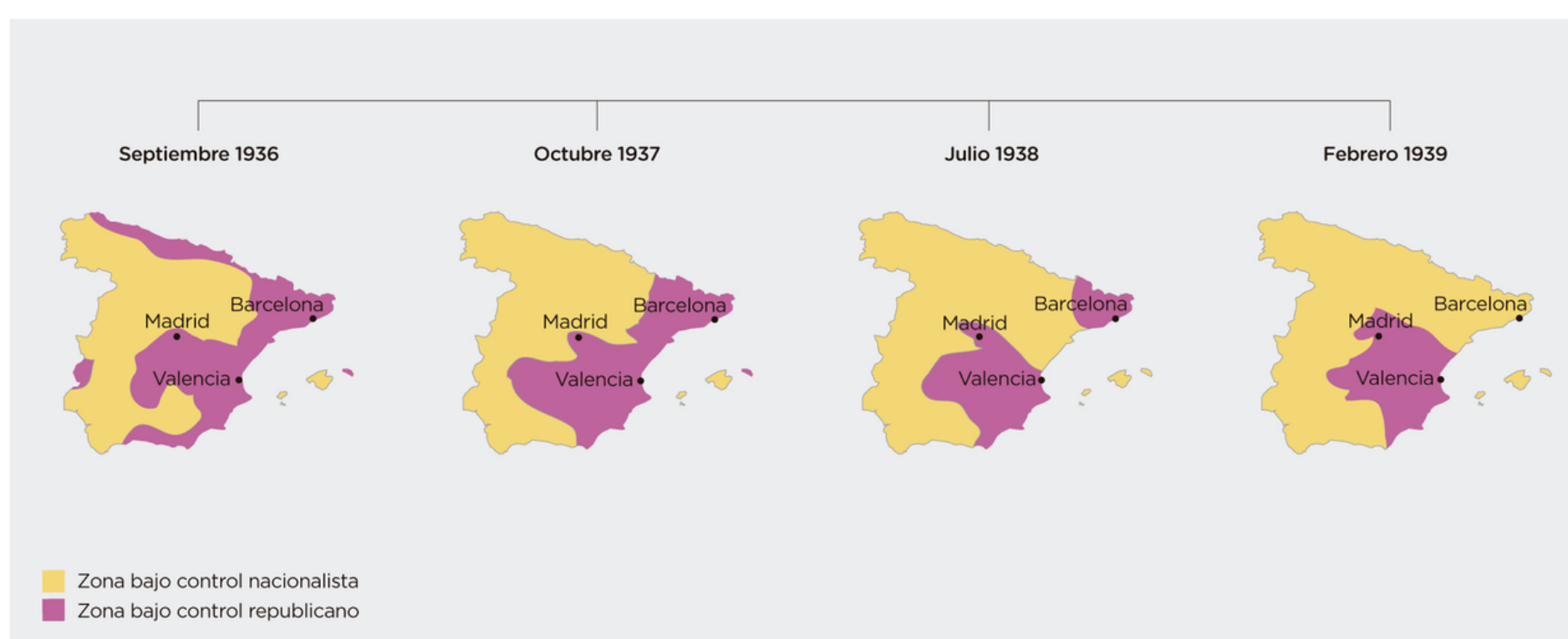
Els exiliats que passaven la frontera francesa i no tenien a on anar, no tenien altra opció que establir-se a un camp de concentració. Els més coneguts són el d'Argelers, Saint-Cyprien, Barcarès, Sedfonds, entre altres. Les condicions en les que vivien eren inhumanes. El govern francès no va acollir massa bé als refugiats que arribaven en massa als seus territoris. Els primers camps van ser els de les platges d'Argelers, Saint Cyprien i Le Barcarès, que van ser construïdes improvisadament per la urgència de la situació. No hi havia barracons, ni lavabos, ni electricitat, no hi havia res. S'estima que a Argelers hi van haver fins a 100.000 refugiats internats. Després d'aquests, van poder construir més camps, sent el de Gurs el més gran de tots, i que tan sols es va construir en 42 dies. Podia acollir a 18.000 persones, encara que més de 61.000 persones van haver de conviure allà. Aquests comptaven amb més recursos, ja tenien barracons, infermeria i aigua disponible. Al acabar la guerra, els refugiats van tornar a Espanya o se'n van anar a altres països (Argentina, Mèxic, República Dominicana, entre molts d'altres).

ESTADÍSTIQUES de la GUERRA

- Unes 465.000 persones van fugir a França a causa de la Guerra Civil.
- 540.000 persones van perdre la vida durant el conflicte bèl·lic.
- En els camps de concentració va morir molta gent a causa de les malalties infeccioses i contagioses, epidèmies, fam, deshidratació i falta d'higiene.
- Es calcula que van morir lluitant 200 000 persones, 90 000 del bàndol nacionalista i 110 000 al front republicà.

GUERRA CIVIL ESPAÑOLA: 1936-1939

En general van ser uns anys desastrosos, de patiment, injustícies, por, una guerra que va marcar molt a les generacions posteriors.

Clara Martos, Júlia Huertas i Shu Yao Lin
Girona, novembre de 2023

INFANTS ROBATS PER EL FRANQUISME

LA DESAPARICIÓ DE MILERS DE NENS DURANT LA GUERRA

Milers de nens van ser robats de les seves famílies o el que quedava d'elles tan sols nèixer o amb pocs anys de vida.

El robatori d'infants va ser un dels capítols més foscos de la dictadura, els nens eren fills d'afusellats o de presoneres polítiques. Molts d'aquests nens van passar els seus primers anys de vida tancats a presons, més tard van ser adoptats per famílies o enviats a l'auxili social, infants que durant molts anys van viure amb una identitat que no era la seva.

A les presoneres se'ls avisava del tercer aniversari dels seus fills, en el qual, els infants havien d'abandonar la presó. Les mares, en aquell moment

havien de dissimular les seves penes per no preocupar al seu fill. Els militars feien pujar als infants en un camió i els tancaven fent que les mares presenciessin la seva sortida, això va passar amb més de deu mil famílies. Els nens no tenien certificat de naixement.

LES CONDICIONS DELS PARTS

L'any 40, Espanya comptava amb 20.000 places per presoners, però n'hi havia 280.000. Per culpa de la falta de places i les condicions de vida que hi havia, van aparèixer moltes malalties on els nens morien constantment. Criatures que encara prenien pit i nens amb mesos de vida, dormien a terra i sense alimentació, això causava morts constants entre els infants.

Moltes llevadores assistien a parts per ajudar però no se'ls donava cap facilitat, parien a terra i a les fosques, no se'ls donava cap mena de material.

ELS NENS “INEXISTENTS”

A les presons, els funcionaris, podien fer el que volien i quan volien amb les dones. Per culpa d'això, moltes dones quedaven embarassades i anaven a les presons provincials. Quan una dona embarassada entrava a la presó, s'esperava al fet que donés a llum, i al cap de 48 hores, se la afusellava, i els nens anaven a centres religiosos o auxili social.

S'enganyava a les mares dient que els nens anirien a institucions on se'ls protegiria. Tots aquests nens que sostreien, no estaven registrats en el llibre d'entrada, només estava registrada la mare, per tant, no existien, i amb ells es podia fer el que volguessin.

Hi havia una llei que permetia que se'ls pogués canviar el nom als nens que la seva família fos republicana.

L'ESGLÉSIA

L'església va tenir un paper molt important en el robatori de nens. Hi ha molts testimonis de fills de presoners que van ingressar a centres catòlics on van ser sotmesos (sobretot les nenes) a un canvi de disciplina que va fer que posteriorment fossin religioses i renunciessin les seves famílies.

EXILI O ROBATORI?

Moltes famílies, per posar els seus fills a resguard de la guerra, els enviaven a l'estranger. Mèxic i Bèlgica, eren un destí freqüent, fent que 34.000 nens marxessin del país. Els nens no tornarien al país fins a la mort de Franco, però alguns infants van ser segrestats per un grup de persones unides amb un mateix objectiu, per poder-los reeducar en centres d'auxili social. Aquest grup de persones, tenien ordres clares dels nens que volien, on vivien, amb quina família...

LES DONES REPUBLICANES

Antonio Vallejos va estudiar als espanyols i va determinar que s'havia de sostreure els fills de les dones republicanes, perquè les dones tenien tendència a la maldat, un mal que es desperta quan participa en política, per tant, si salvem Espanya, hem de salvar els fills de les seves mares.

ENTREVISTA A UN NEN AMB LA INFÀNCIA ROBADA

No tots els infants van ser robats pel franquisme, a alguns els van robar la infància. Hem tingut l'oportunitat de parlar amb un del supervivent de Franco, en Tòfol. Ens ha explicat que a ell no el van robar, però va haver de marxar del país amb part de la seva família, cap als camps de concentració francesos. Un cop va arribar, va haver de patir la mort de diverses persones properes, inclosa la del seu propi germà. També l'exili de molts dels

seus amics i la resistència als vents i al fred que patien allà. Però, així i tot, va tirar endavant juntament amb la seva germana Tina que va néixer al camp de concentració. En Tòfol, anys més tard es va retrobar amb la seva estimada.

LA VIDA AL FRONT

El dia a dia dels soldats republicans

Al juliol del 1938 molts homes republicans van ser cridats al front de l'Ebre. Allà dormien tots junts en una barraca feta per ells, que construïen amb troncs de pi. Passaven molt fred i no es podien escalfar amb fogueres per por que l'enemic els trobés. Ho compartien tot: cantimplores, tabac, flassades, papers de sobre i segells. Un mal de cap constant.

Per fer camí cap a la guerra, l'equipatge essencial era una navalla, una brotxa de sabó i agulles i fils per cosir l'uniforme militar. També, llapis, llibretes, sobres i segells per recordar que eren vius i comunicar-se amb els familiars; tabac i encenedors de metxa per ajudar a passar el mal tràngol. El camí era llarg i s'havien d'emportar cordons i espartenyas de recanvi ja que les sabates es feien malbé de seguida. Sovint mercadejaven tots aquests productes. Els intercanviaven als franquistes a canvi de conyac, tabac, melmelada o llaunes de sardines.

Va ser una batalla llarga i de desgast, en al que van lluitar quasi 200.000 soldats.

Soldats creuant l'Ebre en plena Guerra Civil

Les hores al front

La vida al camp era avorrida ja que cada dia era igual a l'anterior. Començaven a les 6:30 del matí fent diana. Després, feien gimnàstica i esmorzaven cafè. Feien maniobres i pràctiques de tir a les 8:00, tenien una hora per descansar i tot seguit dinaven a la 13:00. Fins a les 16:00 era temps de migdiada i fins a les 18:00, teoria de tir. Tornaven al camp a les 19:30 per sopar, passar llista i finalment anar a dormir.

Les condicions al camp

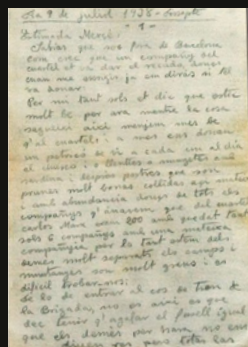
Les nits al campament es feien llargues. Sovint els tocava fer guàrdia o caminades nocturnes i quan volien dormir no podien ja que era molt incòmode. No hi havia matalassos, dormien al terra sobre una manta o sobre els matolls, passaven fred i no tenien res per tapar-se ni abrigar-se.

Al front, l'aigua era escassa i molt apreciada. Provocava treves entre els dos bàndols. Quan hi havia un pou a prop feien torns per reomplir les cantimplores. La falta d'aigua els feia passar molt malament i fins i tot bevien aigua de la pluja. Això suposava la falta d'higiene ja que només podien banyar-se i rentar la roba en ocasions contades.

Un dels molts problemes eren els paràsits que s'enganxaven a la roba bruta, usada i esparracada que duïen. Durant els mesos més calorosos de l'any, molts soldats es passejaven pel camp amb calçotets per combatre la calor, els polls, les puces i xinxes que vivien als uniformes que portaven.

Les sabates es feien molt bé fàcilment a causa de la humitat i de tant caminar entre les pedres. Alguns, caminaven descalços o sense sola. Les espadenyes van passar a ser el calçat de guerra ja que eren barates i fàcils de fabricar però, no eren gaire còmodes.

Gran part de la informació que tenim és gràcies a les cartes que enviaven els soldats a les famílies des del front.

*Dia 9 de Juliol de 1938- Dissabte
Estimada Mercè,*

*Sabràs que soc fora de Barcelona, com
crec que un company de la caserna et
va donar l'encàrrec, doncs quan
m'escriguis ja em diràs si te'l va donar:
Per mi tan sols et dic que estic molt bé,
per ara. Mentre la cosa segueixi així,
mengem més bé que a la caserna. A
més, ens donen un petricó de vi a cada
un al dia, un panet i lleties o
mongetes amb sardines. I després les
postres, que són prunes collides aquí
mateix i amb abundància. Doncs, de
tots els companys que anàvem a la
caserna Carlos Max, que érem 200, em
quedat tan sols 6 companys. Amb una
mateixa companyia, per tant, estem
dels altres molt separats. Els camps i
muntanyes son molt grossos i és difícil
trobar-nos.*

*De lo de entrar al cos del front amb la
brigada, no és així. És que dec haver
d'agafar el fusell igual que la resta. Per
ara no ens diuen res però totes les...*

Els dies més durs

Aviat, els soldats republicans van adoptar posicions defensives. Els soldats de combat eren a primera línia de foc. Les batalles es realitzaven amb morters obusos i bombes de mà. Hi havia batallons especials que es dedicaven a fer trinxeres més fondes i a construir refugis subterranis contra els bombardeigs, nius de metralladora i cables de punxes.

Ràpidament la cosa es va agreujar, sempre hi havia feina, l'aviació descarregava bombes i els soldats no es movien de la primera línia del front. L'objectiu dels franquistes era anar destruint els fronts.

Els soldats cada vegada estaven més cansats ja que els descansos que els prometien no arribaven mai. Passaven gana, ja que al bàndol republicà, a diferència del franquista, la distribució de menjar i aigua era pèssima. Els combatents bevien vi i s'alimentaven de fruits dels arbres perquè no els arribaven les lleties i l'arròs.

S'acaba la guerra

Finalment els franquistes van anar guanyant batalles i els republicans van perdre. Molts soldats van acabar morts o ferits. Alguns van poder tornar a casa amb les seves famílies i altres van marxar a l'exili cap a França, Argentina, Mèxic,... buscant un futur millor. Altres van acabar detinguts, executats o empresonats. La democràcia havia acabat i va començar una dura dictadura.

CRITS D'ESPERANÇA EN MOMENTS DIFÍCILS.

LA MATERNITAT D'ELNA.

ELISABETH EIDENBENZ

Nascuda el 12 de juny del 1913 a Zurich (Suïssa) amb el nom d'Elisabeth Eidenbenz i morta el 23 de maig de 2011. Fou una mestra i infermera que va protagonitzar una de les més grans accions humanitàries durant la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial. Va ser mestra a col·legis de Suïssa i Dinamarca fins que va decidir va decidir integrar-se a l'Associació d'Ajuda als Nens de la Guerra. I va començar a fer un voluntariat a Madrid per ajudar a mares i nens ferits durant la guerra civil Espanyola.

CANVI DE PLANS

Amb la caiguda de l'exèrcit republicà, molta gent va emigrar a França buscant un lloc on refugiar-se. Les condicions que esperaven eren molt diferents de les trobades. Les autoritats franceses van manar als gendarmes que tanquessin als exiliats a camps de concentració amb condicions miserables on molta gent va morir de desnutrició, malalties, hipotèrmia i altres misèries. Degut això qualsevol dona embarassada tenia poques possibilitats per poder parir en condicions decents i Elisabeth va voler fer alguna cosa al respecte. Per aquest motiu va convertir un palauet abandonat situat a les proximitats del municipi d'Elne a 10 km del camp de concentració d'Argelers-sur-Mer un dels que més republicans i republicanes acollia.

UN PALAU EN RUÏNES

El palauet comptava amb 3 pisos el qual va invertir 30 000 francs (31 000€) per reformar-lo i posar-lo a punt. Podia acollir a un màxim de 50 persones, ja que només tenia 50 llits. Aproximadament a l'antic palau si van registrar 20 parts mensuals. Elisabeth no estava sola en la missió d'acollir mares ja que varies organitzacions solidàries li van proporcionar suport, com la Creu Roja que li proporcionava aliments i utensilis com: llet condensada, xocolata en pols, arròs, biberons... També, la escola d'infermeria Suïssa enviava dos o tres professionals cada 6 mesos per ajudar-la amb els parts, i Pau Casals, qui enviava diners per la causa. Una curiositat del palau és que a cada habitació que dedicaven als parts, Elisabeth li dedicava el nom de ciutats espanyoles. I que el primer nadó nascut a mans d'Elisabeth va néixer el 7 de desembre de 1939 amb el nom de Josep Molina.

REPUBLICANS I JUEUS

Després de la caiguda republicana i la victòria de l'exercit feixista, va esclatar un nou conflicte, la Segona Guerra Mundial. Com Elisabeth ja estava compromesa amb la comunitat republicana, va decidir ajudar també a la jueva. Ja que era la més perseguida pels nazis. En total aproximadament 400 criatures de pares republicans i 197 infants jueus van néixer amb la ajuda d'Elisabeth.

Actualment l'edifici és propietat de l'ajuntament d'Elna i s'ha convertit en un centre de memòria històrica per la importància dels fets. I la directora de cinema Sílvia Quer ha filmat la pel·lícula "La llum d'Elna", basada del que fa 83 anys va passar a aquelles terres.

Gràcies a la Carme, i a altres testimonis, hem pogut escriure aquest reportatge. La Carme va sortir al llibre d'en Roc Casagran "Ara que estem junts" donant llum a la seva filla Tina, al palau, ajudada per un dels professionals enviats per l'escola d'infermeria Suïssa.

**ARNAU ARANDA CASADO I
ORIO PALMA REIXACH**

Falange Espanyola Tradicionalista

“El partit polític que va revolucionar tota Espanya, la dreta extremistista i tradicionalista.”

El partit de la “*Falange Espanyola Tradicionalista*” és un partit que va moure a tota Espanya. Fundat el 29 d'octubre de 1933 per Alfonso García Valdecasas, Julio Ruiz de Alda i José Antonio Primo de Rivera, primogènit del mort dictador Miguel Primo de Rivera. Va ser liderat per el Generalíssim Francisco Franco durant els anys de dictadura Espanyola.

Quan es va guanyar la guerra en contra dels republicans, Franco es va declarar el “jefe” d'estat, així proclamant-se com a autoritat màxima a l'estat Espanyol. Va ser el president del govern des del 1938 fins al 1973. Va formar part del partit polític de la Falange Espanyola, amb uns ideals anticomunistes i catòlic-nacionalistes. Quan va finalitzar la guerra, va instaurar un règim dictatorial semi feixista.

La carrera militar de Franco va quedar marcada per la guerra del Rif al Marroc. Va ser graduat a l'Acadèmia Militar de Saragossa. Just al sortir de l'Acadèmia va ser convocat per a reprimir els moviments obrers armats al front (Astúries, 1934). Al juliol de 1936, rere molts pensaments, va decidir unir-se al cop d'estat, liderat per dos generals:

José Sanjurjo

José

Sanjurjo y Emilio Mola. Aquest acte, va donar peu a que fos iniciada la Guerra Civil Espanyola. Dies després del cop d'estat, José Sanjurjo va morir en un accident aeri, això va fer que Franco tingués via lliure per a l'autoproclamació de cap d'estat. Quan va acabar la guerra, va començar la dictadura,

HIMNE FRANQUISTA:

Cara al sol con la camisa nueva

que tú bordaste en rojo ayer,

me hallará la muerte si me lleva

y no te vuelvo a ver.

Formaré junto a mis compañeros

que hacen guardia sobre los luceros,

imposible el ademán,

y están presentes en nuestro afán.

Si te dicen que caí,

me fui al puesto que tengo allí.

Volverán banderas victoriosas

al paso alegre de la paz

y traerán prendidas cinco rosas:

las flechas de mi haz.

Volverá a reír la primavera,

que por cielo, tierra y mar se espera.

Arriba escuadras a vencer

que en España empieza a amanecer

uns anys d'opressió civil. Això va fer que molts dels republicans que vivien en la època fóssin exiliats.

La dictadura de Franco es basava en tres pilars que a l'època s'imposaven moltíssim dia a dia. Aquets eren seguits per tots els seguidors del partit polític de la Falange, a part de la gent sota l'opressió de la dictadura. L'únic partit en temps dictatorials. Aquets pilars es composaven per: Un partit polític únic, l'exèrcit i el catolicisme (creuat amb la política de la època).

Rere la caiguda d'Alemanya i Itàlia (dos països amb la mateixa ideologia), Espanya va ser reprovada per les Nacions Unides (ONU), cosa que va fer que es comencés un procés d'aïllament amb tot el món exterior. La cultura de la gent a Espanya va disminuir notablement. Aquí va afectar coses com: la música (gairebé tota era de creació nacional), la televisió (només es veien dos canals, la 1a i la 2a), el cine (venien pel·lícules d'altres països però eren censurades per un comitè de censura).

PUNTS A DESTACAR SOBRE EL FRANQUISME:

Durada prolongada: El franquisme és conegut per ser un dels règims més duradors del segle XX, estenent-se per gairebé quatre dècades.

Neutralitat en la Segona Guerra Mundial: Encara que Espanya va ser governada per Franco, un líder que compartia simpaties amb les potències de l'Eix, el país es va mantenir oficialment neutral durant la Segona Guerra Mundial i no va participar activament en el conflicte.

Censura i control de la informació: Durant el franquisme, existia una estricta censura sobre els mitjans de comunicació i la cultura. Es controlava acuradament la informació per a assegurar que només es difonguessin missatges que fossin concordes amb la ideologia del règim.

Autarquia econòmica: Durant gran part del franquisme, Espanya va experimentar un període d'autarquia econòmica, caracteritzat per l'autosuficiència i la limitada participació en el comerç internacional. Això va tenir un impacte significatiu en la qualitat de vida de la població.

Milícia de la república Espanyola a Granyén al front d'Aragó. 12 de setembre de 1936.

Podem observar com tots els militars porten un arma a la mà. En general no se'ls veu gaire infeliços, en aquest moment estan de celebració, segueixen vius i resistint per salvar a la seva república.

Estan units uns amb els altres.

La vestimenta és la de la milícia republicana del 1936.

Foto d'Alec Wainam

per la repressió política i la persecució d'aquells que s'oposaven a aquest. Va haver-hi nombroses detencions, execucions i exilis de persones considerades com a "enemics de l'Estat".

El Desenvolupisme: En els anys 60, el règim va adoptar una política d'obertura econòmica coneguda com el "Desenvolupisme", que buscava modernitzar l'economia espanyola. Això va coincidir amb un augment del turisme i la inversió estrangera.

Durant la guerra civil moltes de les escultures que eren més importants es varen protegir amb maons, sorra, etc.

Això es feia per evitar la seva destrucció accidentalment, amb algun tipus d'armes o projectils.

Al acabar la guerra la gent les havia de desenterrar, en aquesta foto podem observar a un grup d'adolescents desenterrant la Cibeles a Madrid.

Estereotips de gènere: Durant el franquisme, es promovia una visió tradicional i conservadora dels rols de gènere, amb èmfasi en la subordinació de la dona en la societat. Les dones tenien un paper limitat en l'esfera pública i s'encoratjava un model de família patriarcal.

Autonomies i descentralització: Malgrat el seu caràcter centralitzat i autoritari, el règim franquista va deixar algunes bases per a la descentralització del poder. Això es reflectiria més tard en la configuració de l'Estat espanyol actual, amb les seves comunitats autònomes.

La Llei de Successió en la Prefectura de l'Estat: En 1947, Franco va establir la Llei de Successió en la Prefectura de l'Estat, que va designar a Juan Carlos I com el seu successor. Aquest acte va establir les bases per a la restauració de la monarquia a Espanya després de la mort de Franco.

Transició a la democràcia: Després de la mort de Franco en 1975, Espanya va iniciar un procés de transició a la democràcia que va culminar amb l'aprovació de la Constitució de 1978. Aquest període va marcar la fi del franquisme i l'establiment d'un sistema democràtic a Espanya.

Un grup de milicians guardats del fred matí del dia 18 de setembre de 1936. Aquesta foto està feta a primeres hores del matí a la plaça de Zocodover, Toledo.

MARINA GINESTÀ

Una jove lluitadora i periodista

La jove Marina Ginestà Coloma, va ser una important periodista en la època franquista. Ella pertanyia al bàndol republicà, tenia uns pensaments altament comunistes i anarquistes. A part de fer suport a comunitats feministes.

Aquesta noia va néixer dins una família obrera d'esquerres amb una trajectòria altament reivindicativa, ella, com a jove amb ganes de protestar, va decidir convertir-se en activista en antifeixista i anarquista catalana.

Va néixer el 29 de gener de 1919 a Toulouse (França). Va ser la més petita de dos fills a la família. La seva àvia materna, Micaela Chalmeta, va ser militant socialista i una de les primeres dones en protestar a favor del feminisme i del cooperativisme Català.

El seu avi patern, Joan Coloma, va destacar en el món del cooperativisme català, va ser militant de la secció catalana del PSOE.

Al 1928 la família de la Marina van tornar a Barcelona, però poc després d'aquest succés, va començar la guerra civil Espanyola, el que va fer que les condicions familiars fossin bastant més complexes per a tots els integrants. La Marina va lluitar per a defensar la república, va lluitar fins a l'últim moment.

Foto de Hans Gutmann

RELACIÓ AMB “*ara que estem junts*”

- El pare d'en Tian era milicià, més amunt podem trobar alguna imatge on hi trobem milicians.
- Hi havia moltíssima gent que li impactava el fet de veure morts tant sovint, sobretot quan eren familiars o persones properes.
- Al llibre, a vegades surten alguns casos que ens diuen que passen fred i penes, a algunes de les fotografies incloses més amunt podem trobar milicians i franquistes amb algunes robes que ens indiquen la fred que hi podien arribar a passar.
- A la biografia de la Marina podem veure com es va exiliar a Toulouse, això també ho veiem reflectit en el cas de moltes famílies republicanes i catalanes que es van exiliar cap al sud de França en busca d'una prosperitat. Però el que van trobar, va ser una segona guerra mundial. En el cas del llibre podem veure que van passar les mateixes penes que podien passar aquí republicans oprimits.
- Va haver-hi gent que tenia molta afició a les arts, el que feia que amb tot el temps lliure que se'ls quedava i les poques esperances de fer res, van aconseguir extreure un patrimoni de molta gent que feia art per la seva part. Això ho trobem en el cas d'en Tian, en Tòfol i la Tina, en moments de post-guerra. A continuació, el poema escrit per en Tòfol.

ARA QUE ESTEM JUNTS:

Ara que estem junts, encara,

i que et puc sentir l'olor

i el somriure de la pell

protegint-me de la por,

ara que estem junts, encara,

que ens escalfa el mateix foc,

ens resguarda igual teulada

i compartim aquest lloc,

et prego que no m'oblidis

l'expressió de la cara,

que visquis amb un somriure

la vida que mai no para...

I abraça'm fort, abraça'm fort,

ara que estem junts, encara.

Durant els anys de dictadura, Campañà va seguir vinculat al fotoperiodisme, col·laborant amb imatges que van aparèixer en rotatius com a 'Dia Gràfic', 'Vida Esportiu', 'Diuen' i 'La Vanguardia'.

Una de les seves instantànies va ser la primera de gravat al buit en color que va aparèixer a la portada del periòdic català.

ENTREVISTA GENERAL A AGUSTÍN MOLINA RATIA

- **¿Como afectó?**

La familia sin franquismo hubiese sido mucho mejor. Por la economía, era muy baja

- **¿Fue fácil el sector económico?**

La economía estaba muy débil, sobre todo de los años 30 hasta los 60s. A partir de los 60s la economía empezó a prosperar, con la segunda etapa del franquismo. Cerca del año 60 empezó a prosperar la economía en los pueblos la inmigración fue mas alta para prosperar como familias y para buscar futuros mejores. A partir de los 70 la gente empezaba a ganar mucho más y a tener la posibilidad de compra de bienes materiales sí que ninguna institución lo controlara.

- **¿Hubo dificultades en la inmigración? fue por necesidad?**

Fue en el año 1972, todo fue a cabo de que llegó una tormenta muy fuerte en el cortijo, se lo llevó todo, se quedaron únicamente con los animales y con algún caballo, cabras, ... Creyeron que no era lógico malvenderlo. Había posibilidad de llegar a Cataluña. Su hermano vino a Cataluña con 17 años.

Se fueron a Almería (Toda la familia menos Manuel, su hermano), estuvieron durante 5 años en Almería, dos en una finca muy mala de cosecha y otra durante 3 años que fue mejor. Su padre fue a Cataluña a ver a su hijo que había inmigrado. Entonces se dejó el piso con una paga y señal para venir toda la familia, tenían el planteamiento de compra para la cosecha. En la época se necesitaba mucha mano de obra.

La inmigración no fue por necesidad, fue porque el abuelo vino y vio que la vida aquí era mejor, pero no era por necesidad. Cuando llegó a Cataluña hacia 12h en las carreteras, incluso había días que estaban hasta con luces para trabajar de noche. Allí se vivía bien, simplemente vieron que la vida aquí estaba mucho más asegurada.

- **Como era el trato día a día entre vecinos/habitantes?**

Con los vecinos había muy buena relación, del franquismo no se podía hablar entre familias, y si se hacía tenía que ser con mucho cuidado y tenías que saber de qué hablabas. El franquismo no tenía ningún tipo de influencia entre los vecinos/habitantes. Había muy buena relación, la política no tenía ninguna relevancia entre personas en la época.

- **¿Actos relacionados con el franquismo que te marcaron más?**

Una historia que le ha marcado es cuando su padre le explicaba que su madre le llevaba la comida después de estar todo el día trabajando, arando campos, cuando la abuela llegó a darle la comida vio que a su compañero no le traía nadie la comida. El abuelo le preguntó y el compañero le dijo que nadie le traería comida, que si tenía algo para comer era para sus hijos.

Hay muchos actos que recuerda que le marcaron.

Acompañaron a uno de los señoritos de los pueblos a una Devesa, a ellos les hicieron un arroz con los huesos de los pollos y al señorito se lo hicieron con las molas del pollo.

Con 8 años estaba cuidando cerdos a unos 4 km de su casa.

- **¿Crees que la dictadura fue en parte por la ignorancia de los civiles?**

Mucha de la gente de la época se pasó a la derecha porque les vendieron que vivirían mucho mejor si estaban de su parte. Pero se dieron cuenta de que todo era una farsa, nada de lo que prometían era mentira.

- **¿Consideras que una ideología nacionalista, anticomunista y anti anarquista puede tener salida en un país?**

El cree que una ultraderecha no la quiere ahora, ni la quería en la época. Por lo que ha visto hasta ahora no lo quiere ni nombrar. Una ultraderecha no tiene la salida que prometen, realmente todos siguen la misma economía.

UN DESTÍ PERFECTE?

Perillós, insegur o fosc, així solia ser el transport per arribar a un dels camps més propers a la frontera francesa perquè els republicans es poguessin exiliar, el camp d'Argelers, tant l'estada allà, com el transport fins a un suposat nou sostre i les conseqüències de viure-hi, eren un malson però una necessitat alhora. El patiment de les famílies era el pa de cada dia.

LA RUTA FINS A ARGELERS

Les rutes fins a l'exili o el país francès que els republicans havien d'emprendre en moments de guerra eren molt arriscades i a vegades fins i tot impossibles hi ha molt testimonis que van deixar escrit que fins i tot morien en l'intent per diferents factors, al diari d'en Tòfol un sabadellenc, que va viure al camp d'Argelers i després es va exiliar a Mèxic relatava el següent amb només catorze anys.

“L'home es va asseure sota un avet amb la criatura en braços, i el Sebastià va començar a rascar el terra amb les mans i de vegades quan apareixia alguna pedra massa enrocada amb l'ajuda d'una navalla que va treure's del sarró. Va estar-se així una bona estona, de genolls, fins que va tenir un clot força profund”.

Aquesta història la va relatar en Tòfol durant el moment que, en Paco, pare d'un fill i vidu, portava amb el seu fill en braços durant uns quants dies, el fill era mort però el sentiment de tenir-lo en braços donava a en Paco un sentiment que l'infant encara era viu. El mateix autor del diari, en Tòfol va deixar escrit el moment en el que en Paco i el Sebastià, un company de camí fins al país gal, enterraven el fill del primer,

Va ser un moment dur que també va anar acompanyat per un dubte d'en Sebastià “ quant feia que era mort? Vaig sentir que el Sebastià li preguntava a l'home. Dos dies, va respondre el pare. Ni el camí fins allà ni la entrada al país francès eren tasca fàcil durant aquells temps, els soldats d'origen senegalès, anomenats gendarmes no els deixaven passar i per això havien d'escollir una ruta alternativa, hi ha molt testimonis de republicans que expliquen que van passar pel mig dels Pirineus. Feien dies i dies de rutes per passar a l'altre banda de la frontera il·legalment sense ser descoberts. Com que el mar era força perillós només els quedava la opció de caminar Pirineus amunt sense ser descoberts sinó els podien posar en camps de refugiats o ser retornats cap a Espanya, una altra vegada.

EL PAS DE “LE PERTHUS”

La gran majoria de gent ho va fer legalment i quan les fronteres del país veí s'obrien, no ho dubtaven i avançaven poc a poc seguint la extensa i llarga fila que s'estenia fins a poder entrar-hi. En la fotografia següent podem observar el pas de “Le Perthus”. El pas de “Le Perthus”, aquest pas va ser essencial per a l'exili republicà. Després de la guerra civil de l'any 1939 molta gent, per diferents factors va decidir exiliar-se. Els motius podies ser diversos, perquè eren personatges molt coneguts i tenien por a represàlies perquè tenien un sentiment republicà que l'havien comunicat a altre gent. Gent que no estava d'acord amb el franquisme i no volia patir les conseqüències del mateix o per la simple raó de desconeixement i por en la qual s'enfrontaven ells. Espanya s'enfrontava a una etapa molt perillosa i delicada i era molt difícil saber si les coses anirien bé o no.

El pas de “Le Perthus” estava passat l'actual població de La Jonquera hi és on ara mateix s'hi pot trobar l'actual carretera amb la qual pots passar d'Espanya a França

AL CAMP

Les condicions no milloraven gaire en arribar al camp de concentració d'Argelers, si no eren iguals que les del transport eren quasi idèntiques o si més no semblans. La gent es feien els barracons ella mateixa amb fusta i robes, i allà era on dormien i passaven els dies. L'alimentació era escassa, a vegades arribaven camions amb pa i llegums, i tot i això, alguns se'n quedaven sense, ja que la gent anava com un allau cap al camió a agafar el menjar. Havien de cuinar amb aigua salada del mar, ja que no hi havia aigua dolça. Dins de tot, hi havia coses "bones" i per distreure's, entre tots feien uns barracons, que es deien barracons de cultura, on hi feien activitats per aixecar l'ànim de la gent. Hi havia soldats, que per passar el temps, es dedicaven a violar a dones i nenes. Això son dos fragments del llibre "Ara Que Estem Junts, d'en Roc Casagran, on un soldat Africà, intenta violar a la Maria: *"Vaig sentir-la cridar, molt a prop d'una de les tanques de filferro del camp, i de seguida, vaig saber que era la seva veu: no m'hauria pogut confondre mai."* *"M'hi vaig acostar i vaig intuir la silueta del seu cos, i com intentava desempallegar-se de les urpes d'un homenet, que va resultar ser un soldat africà que volia abusar d'ella. El soldat l'agafava fort, li intentava apujar les faldilles, li feia petons llefiscosos a la cara... I la Maria feia tot se'ls possibles per treure-se'l del damunt."*

En aquells temps la higiene no s'assemblava ni una mica a la que tenim ara, als camps la higiene no hi existia i era gairebé nul·la, tot això comportava que les malalties curessin més que un rumor en un poble de cent habitants. Dins al camp hi van haver unes 100.000 persones refugiades, i per això, era important tenir una bona higiene, una cosa que era molt difícil, o bàsicament impossible tenir. *"El meu germà va morir per tifus va estar molt de temps malalt i un refredat el va enviar el cel, la meua mare no va morir del disgust de miracle i el meu pare no ho va saber mai perquè ell també havia mort, però ell de sarna i de gastroenteritis, tots aquest noms de malalties no els vam saber fins que al cap d'uns anys la meua dona va estudiar medicina, i em va poder dir de que van morir, en aquell moment ens deien que morien perquè Déu els havia castigat i òbviament ens ho creiem pel desconeixement de la ciència"* aquestes són les paraules d'en José un ancià que es va exiliar al camp de concentració costaner, Argelers. Els que tenien més sort podien saber de que morien és el cas d'aquesta noia que és testimoni de la mort d'una de les seves amigues. *"Quan ens vam exiliar i vam arribar al camp de concentració, una amiga meua, va començar a agafar picor i li van aparèixer bonys vermells, era Sarna, provocat per els àcars. Com que tenia les defenses baixes, va agafar una bronquitis del fred, i va acabar morint, ja que no hi havia tractaments."*

LA VERITABLE CARA DE L'EXILI

Les rutes de l'exili fins a França eren molt insegures. A l'ordre del dia trobàvem: els robatoris, les violacions, la mort a causa de les bombes, els saquejos, la reptació i segrest, les morts pel fred intens de l'hivern, la mort per la falta d'aliment i aigua (la fam), podien perdre una extremitat per la caiguda de bombes, es podien posar malalts. Sempre apareixien amb la posta de sol però mai se n'anaven.

L'Antònia, una berguedana de cent-un anys se'n recorda perfectament del seu camí fins a Argelers, ella mateixa ens concedia aquestes sàvies paraules *"a mi em van violar els franquistes, em van robar i em van portar amb ells durant dos o tres dies, tot i que em donaven de menjar em van posar a fer tasques que no em van agradar i després, ja em van tornar amb el meu pare i la meua mare republicans, tot i que els van enganyar i els van dir que eren franquistes sinó no m'haguessin deixat marxar"* aquest relat ens el va explicar mentre li queien llàgrimes de dolor i nostàlgia per la cara.

Les conseqüències del franquisme i l'exili republicà, van predurar molt de temps, tant, que fins i tot hi ha gent que encara s'en recorda, per sort el país no ha tornat a viure res semblant, i esperem que no tornin a estar a l'ordre del dia.

ELS INFANTS A LA GUERRA CIVIL

LA VIDA DELS NENS ALS CAMPS DE REFUGIATS

Ona De Bock Cañellas, Nora Rodríguez Berenguer i Albert Gené Taverna

A la Guerra Civil espanyola, els nens van ser els més perjudicats. Cada dia hi havia més i més risc que algun nen o nena sigues una víctima. Calia allunyar els menors del conflicte bèl·lic per evitar les conseqüències físiques i psicològiques. Per això el govern de la República va dur a terme expedicions d'evacuació de menors, que van comptar amb la participació de diversos països i organitzacions internacionals d'ajuda humanitària.

A Europa, França va ser el país que més nens espanyols va acollir amb prop de 20.000 menors; al voltant de 5.000 nens van arribar a Bèlgica; al voltant de 4.000 a Anglaterra; prop de 3.000 a la Unió Soviètica i Suïssa va acollir uns 800 nens. Fora d'Europa, Mèxic va rebre 455 menors.

Molts d'aquests nens van tornar amb les seves famílies, d'altres no van tornar mai a Espanya. Una sort especial la van córrer els nens evacuats a l'URSS, ja que van tornar a Espanya entre el 1956 i el 1957, juntament amb els expedicionaris de l'OIT (Organització Internacional del Treball), que va ajudar que entre els governs espanyol i soviètic negociessin la seva repatriació a Espanya.

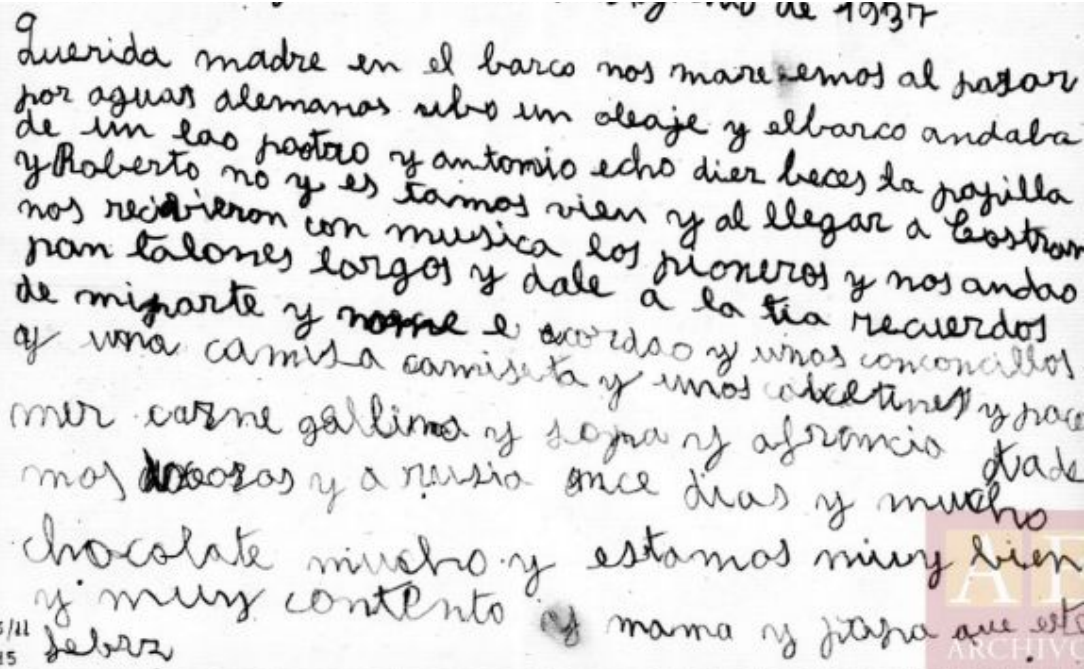
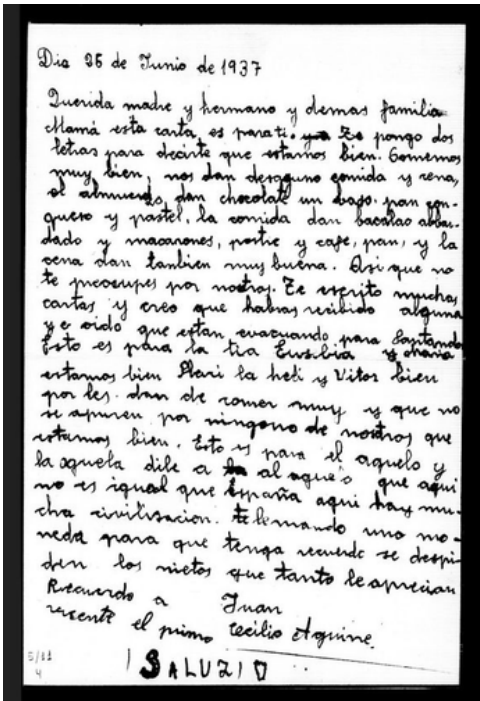
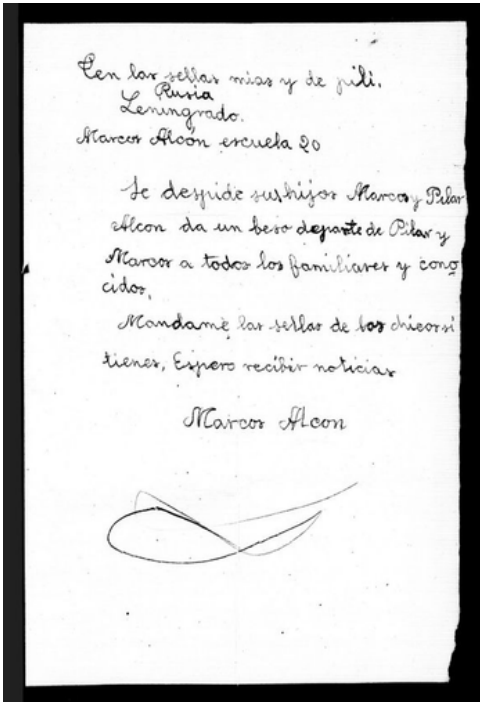
RELACIÓ AMB L'EXILI DELS PERSONATGES DEL LLIBRE:

En Tian i en Tòfol, serien un exemple dels nens que van haver d'exiliar-se durant la Guerra Civil i van ser un dels 20.000 menors acollits a França, com molts altres, al camp d'Argelers. Ells, en Jordi i en Jofre formen part del grup que va poder fugir a l'exili acompanyats de familiars. N'hi havien també, com la Maria, que arribaven al camp sols i havien de passar aquella situació sense l'acompanyament d'un adult conegut o familiar.

Aquí tenim diverses fonts que ens ajuden a recordar l'exili infantil:

CARTES

La fotografia de la dreta és una carta demanant poder sortir del camp de refugiats i les de sota són cartes d'un nen o nena cap a la seva família, explicant les seves experiències estant al camp de refugiats.

“Querida madre en el barco nos mareamos al pasar por aguas alemanas hubo un aleaje y el barco andaba de un lao paotro y Antonio echo diez beces la papilla y Roberto no es tamos vien y al llegar a bosotros nos recibieron con musica los pioneros y nos an dao pantalones largos y dale a la tia recuerdos de mi parte y no me e acordao y unos canconcillos y una camisa camiseta y unos calcetines y pa comer carne gallina y sopa y a francia dia de mas cozas y a rusia once dias y mucho chocolate mucho y estamos muy bien y muy contento y mama y papa estan feliz.”

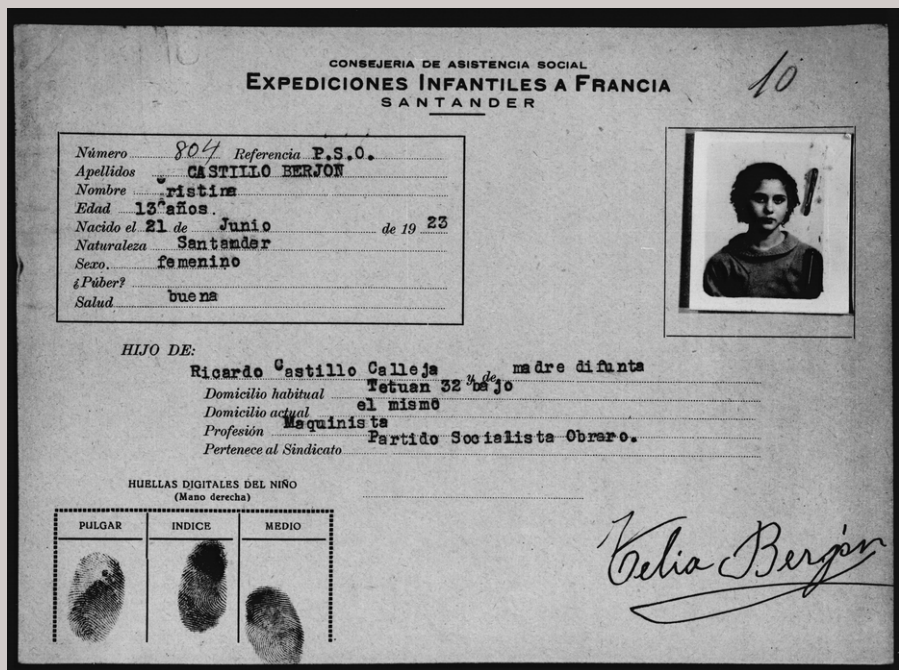
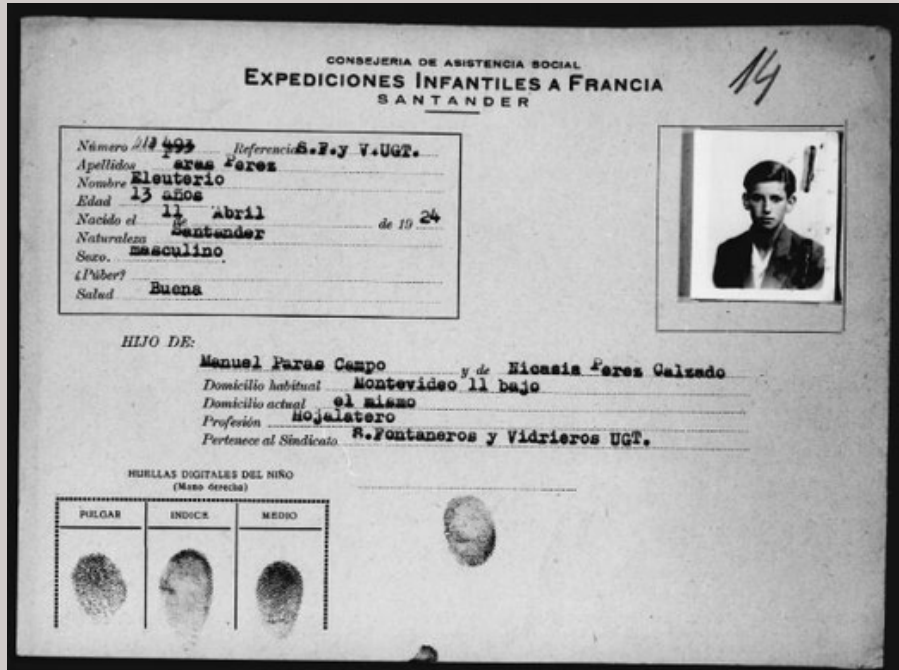
FOTOGRAFIES

Selecció de fotografies fetes entre els anys 1937 i 1938 on podem observar nens abandonant la URSS.

REGISTRES

Fitxes amb fotografies i dades de nens evacuats des de Santander.

Font de les fotografies: centre documental de la memòria històrica del govern d'Espanya.

TESTIMONIS

La Guerra Civil va colpejar amb contundència la població civil: fam, la mort d'amics i familiars, la por als bombardejos...a tot això se li va sumar el desplaçament d'incomptables famílies que fugien del conflicte. Els testimonis que ens han arribat d'aquells anys ens parlen d'uns anys convulsos, del total desconeixement del què fer o d'on anar, de la por diària.

1. Roser Rosés

Va néixer a Barcelona l'any 1926. A finals del 1938, va ser evacuada a la Unió Soviètica, juntament amb un grup nombrós d'espanyols. Inicià així un exili que la va portar a viure a la unió soviètica, als Estats Units i Mèxic, des d'on retornà a Espanya l'any 1947 per reunir-se de nou amb la seva família.

2. Pere Rosés

Va néixer a Barcelona l'any 1924. Ell va marxar a l'exili a la Unió Soviètica, fet que va provocar una ruptura familiar. No es van retrobar fins l'entrada de la postguerra.

3. Josefina Piquet

Va néixer el 24 de novembre de 1934 a Barcelona. A l'any 1997, conjuntament amb altres dones, van inaugurar una associació (Les dones del 36). L'associació es dedicava a difondre experiències que aquestes dones havien viscut durant la Guerra Civil espanyola i l'exili a França.

ENTREVISTA A JOSEFINA PIQUET

A quina part de França us vau refugiar? I a on?

Nosaltres vam anar a parar a Melles. Havien de reconstruir un castell i li van donar feina al meu pare. Com no tenien una vivenda per allotjar-nos, ens vam quedar en una masia abandonada en molt mal estat.

Anaves a l'escola?

A Melles no hi havia escola. Havia d'anar a un poble del cantó que és diu Séméac, a uns 3,5km d'allà.

Com va ser la teva experiència a l'escola de Séméac?

Ho vaig passar força malament. Mai portava menjar, se'n reien de mi perquè, a la butxaca, duia dues pedres per escalfar-les a l'estufa de la classe i que no passés fred. Estava famelica però la mare em va ensenyar a tenir dignitat i no fer cas als nens francesos.

Nova vida: Un infern

La Guerra Civil va començar el 17 de juliol de 1936, va durar un total de 3 anys en els quals les tropes franquistes van anar conquistant tot el territori espanyol fins arribar a Catalunya.

La majoria dels ciutadans republicans al veure's sense sortida van decidir partir cap a França. Part d'ells van arribar a Argelers, una ciutat de França, on s'esperaven una bona benvinguda, però lamentablement no va ser així, ja que els van tractar de forma inhumana i els tancaren a la platja. No tenien un lloc adequat on dormir, perquè hi havia aproximadament 300 barraques i mig milió de persones. Però allò no era el pitjor, atès que a banda de la misèria, no tenien aigua potable ni suficient menjar. A més, havien de fer les seves necessitats a la platja.

La desesperació cada dia augmentava; es robaven entre ells els pocs recursos que tenien i cada vegada es tornaven més dèbils degut als factors mencionats anteriorment.

Tanmateix, a causa dels excrements dels refugiats i la brutícia, no es podien dutxar, hi havia plagues i malalties, que conjuntament amb la fred i el mal temps feien que les persones morissin.

Gendarmes

El tracte d'aquests individus cap als refugiats era terrible, ja que els agredien físicament i psicològicament; els torturaven fins matar-los, els tractaven com si fossin persones inferiors. A més a més, molts d'ells van violar a gran quantitat de dones i menors, això va generar en elles un trauma.

La majoria dels testimonis dels refugiats supervivents afirmaven haver passat un infern degut al comportament dels gendarmes cap a ells. Per aquest motiu, varis gendarmes van aparèixer morts a causa de la fúria dels refugiats.

Prostitució

“Quan no tens res, ho fas tot per aconseguir alguna cosa” va ser la resposta de Clara Ferrer. Una de les refugiades que va està tancada a la platja d'Argelers. Ella va decidir prostituir-se a canvi menjar, aigua potable, roba, és a dir, recursos bàsics. Per a ella va ser una situació poc agradable, però no se'n va penedir perquè gràcies a això va salvar la vida del seu germà.

Aquí us deixem una petita part d'una entrevista a la Clara Ferrer.

Va ser difícil prendre aquella decisió?

C: Sí, va ser força difícil perquè no volia fer-ho, però al veure al meu germà en aquell estat em va donar les forces per realitzar-ho. De fet, no me'n penedeixo, perquè el meu germà era el més important de la meua vida i necessitàvem aquells recursos.

Encara hi penses en la decisió que vas prendre?

C: Sí, encara que no m'obliguessin, jo tampoc en tenia ganes, ho vaig fer només per ajudar al meu germà.

Quina va ser la millor recompensa que et van donar a canvi?

C: Un gendarme va portar al meu germà a l'hospital quan estava en el seu pitjor estat.

FRAGMENT D'ENTREVISTA AL TÒFOL RIERA, UNA DE LES PERSONES QUE VA TENIR L'OPORTUNITAT DE MARXAR A MÈXIC:

Quina va ser la experiència més traumàtica que vas viure al camp?

T: A un company del meu pare que van tancar amb nosaltres al camp el van castigar d'una forma inhumana; el van deixar en un forat sota terra, nu i això li va causar una pulmonia que el va portar a la mort dies després.

Després de sortir del camp de concentració vas aconseguir seguir endavant?

T: Sí, a Mèxic vaig poder seguir endavant. Vaig treballar com a fuster amb el meu pare, i en una exhibició d'art de la meua germana em vaig retrobar amb la Maria, l'amor de la meua vida, amb la que ens coneixíem des d'abans de la guerra. Quan vaig anar a Mèxic somiava en trobar-la algun dia, però encara que m'esforcés a trobar-la mai ho aconseguia. Anys després vaig anar a veure la tomba del meu germà i li vaig deixar un llibre que vaig escriure per a ell, això em va donar pau i vaig sentir-ho com un retrobament.